

kel kevesen, a *Quarneroban* előfordulók, előadót kivéve, senki sem foglalkozott.

A *Quarneroban* tenyésző *Cladocerák* — számszerint 4 — eddig két, a *Podon* Lillj. és *Evadne* Lov. genusokba voltak sorolva. Előadó, főleg *Sars*-nak a Káspi-tengerben élő fajokon végzett kutatásai alapján, arra a meggyőződésre jutott, hogy az említett két nem jelenlegi jellemzésében fenn nem tartható, mert átmeneti alakok léteznek, melyek őket összekapcsolják. Ebből kifolyólag a két nemet egyesíti s ezen belül három alnemet különböztet meg, melyek egyike a régi, szoros értelemben vett *Evadne*, a második a *Podon*, míg a harmadik újonnan felállított a *Pseudevadne* s ezeket egyenként következőkép jellemzi

Az *Evadne* alnemben a fejet és törzset semmi bemélyedés sem választja el; a törzs, illetőleg a költőüreg tömlőforma, hátrafelé keskenyedik, csúcsa hegyesen kerekített, vagy tüskébe megy ki; a fej fölfelé irányul, a potroh csúcsa aláfelé tekint.

A *Pseudevadne* új alnemben a fejet és törzset sekély, vagy éles bemélyedés választja el; a törzs, illetőleg a költőüreg tömlőforma, hátrafelé keskenyedik, rendszeren kihegyesedett kivételesen hegyesen kerekített s ekkor majdnem gömbforma a fej fölfelé irányul, a potroh vége aláfelé tekint.

A *Podon* alnemben a fejet és törzset éles bemélyedés választja el; a törzs, illetőleg a költőüreg gömbforma; a fej egyenesen előre áll a törzs hossz tengelye irányában, a potroh vége hátrafelé irányul.

A *Quarneroban* előadótól megfigyelt négy faj közül kettő — a *spinifera* P. E. Müll. és a *tergestina* Claus — az *Evadne* míg az *intermedia* Lillj. és *polyphemoides* Leuck. a *Podon* alnembe tartoznak; az utóbbi az Adriából még eddig ismeretlen volt.

4. Dr. Kertész Kálmán előterjesztette dr. *Vutskits* György „Magyar- és Horvátország ritkább halfajainak újabb termőhelyeiről és földrajzi elterjedéséről című dolgozatát.

Újabb termőhelyekről jegyzi fel az *Abburnus mento*-t, a *Leucaspis abruptus*-t, a *Telestes Agassizii*-t. A *Gobio uranoscopus*, melyet Középeurópából csak négy termőhelyről ismertek, Magyarországon meglehetősen el van terjedve. Az *Umbra Kramerii*-t hazánkon kívül Európának aránylag kevés helyéről ismerik. Szerző újabban a Kis-Balatonban, továbbá a Buzsák község körül elterülő turfás területen találta meg. A lápi póczt rejtett életmódot él s rendszeren feltalálható a turfa-emelőgép nyomában előbugyogó vízben, kb. 1-5 méter mélységben s azt hiszi, hogy a Balaton déli partjának Fonyódig elhúzódtó tözeges vidékein mindenütt előfordul. A *Gobius marmoratus* a Kis-Balaton hínáros helyein tömegesen tenyészik, míg a Nagy-Balatonban csak szórványosan jelentkezik. A *Clupea alosa*-t, mely Európa tengerparti vidékein él s melyről nem volt biztos hazai adatunk, újabban Zimonynál figyelték meg több ízben. A *Squalius leuciscus* csak azért szerepelt a magyarországi halak névsorában, mert Bécsnél a Dunában közönséges s így valószínű, hogy nálunk is előfordul. Szerző az irodalomból kimutatja, hogy régebbi szerzők — *Kramer*, *Kornhuber*, *Jeitteles*, *Kriesch* — is említik e halat hazánkból, csak hogy más név alatt. A *Barbus Petényi*-ről a legtöbb külföldi ichthyologus azt tartja, hogy kizárólag a Kárpátokból eredő vizeknek lakója. Szerző irodalmi adatokkal czáfolja meg ezt a nézetet, egyszersmind felemlíti, hogy ő maga is megkapta a Zalából és a Murából. A *Phoxinellus croaticus* és a *Telestes polylepis* főleg a Karsznak azon patakjaiban fordulnak elő, melyek bővizűek és rövid folyás után eltűnnek, milyen pl. a *Lika*.

Végül a hazai halkorcokról emlékezik meg, melyek közül az *Abramis Leuckarti*-t a keszthelyi Balatonból sikerült kimutatnia s azt hiszi, hogy a *Squalius anceps* és az *Abburnus Erjavעי* nevű hibridek szintén előfordulnak hazánkban.

ORNITHOLOGIA.

Az erdei szalonka fészkelési viszonyairól.

(Folytatása és vége.)

A „*Vadászlap*“ 1886-i (VII.) évfolyamában (pag. 364) *Derzsenyéről* (Hontmegye) keelve (Óvári a'írással) egy közlemény jelent meg, mely idevágólag szintén hoz fel néhány adatot: »Nálunk a szalonkák rendszeren márczius 15- és 25-ike között jelennek meg. Ez a rendes, sok évi tapasztalatok átlaga. Volt év, mikor jóval előbb lőttem az elsőt, de a márczius 15-25-ike rendes. Mégis a Veterniken és a Tatiár északi ormán április vége, május eleje és közepe felé vannak a legjobb húzások. Hogy pedig nálunk költeni is megmaradnak, arról tanuskodik az idei húzás és sok más adat. A folyó év április 4-én Kőpatakon, Dr. *Schwarz* Ottó akadémiai tanár, szemünk láttára arrangirozott egy coup double-t egy pár felrebbenő szalonkára. A nőstény kinjában egy tojást tojt, amint a földön vergődött. Ápril 5-én *Pitschman* K. úr lőtt egy nőstényt, a melynek szintén tojása volt. Ugyancsak a főtnevezett főerdész többször tudott vadászterületén szalonkafészket s a fiatal sarjadékat rendszeren augusztus vége felé ki is lőtte, mikor már anyányiak valának. — A pandorfiban esti lesen ez idén, augusztus 17-én észleltek egy szalonkát, a mint jó magasan az egész vadászvonalt feleit húzott a »brukovkai« völgyben. — *Hajdú* Kálmán a múlt évek egyikén, július 15-ike körül észlelt több húzó hímeket, a melyek szabályszerűleg korrogtak volna« stb. — Magyarországnak a Királyhágón túli részeit, vagyis Erdélyt illetőleg az erdei szalonka költéséről eddig az irodalomban semmi idevágó adattal nem birunk s nekem sincsenek innét saját megfigyelési adataim; azonban *Csató* János kiérdemült veterán madarászunk privát közlése egyben-másban némi felvilágosítást ad egy hozzám intézett régebbi levelében, a melyben többek közt a következőket írja: »Néhány pár visszamarad az *aliban* lévő sűrű erdőkben is fészkelni, de a nagyobb rész a hegyekben s a havasokban az idő melegével mind feljebb és feljebb vonul a bükkösökbe, fenyvesekbe, sőt a boróka és henye-fenyő tenyészvonalára is; ennek következtében júniusban, sőt júliusban is lehet őket este és reggel az idő előhaladottságának megfelelő magasságban szemlélni, amint korrogva húznak. — A Retyezáton, a fenyvesek felső határszélén, június első napjának estéin, egy pár barátommal lesbe álltunk ki szalonkákra s többet láttunk is, hallottunk is, de oly magasan húztak, (talán a magasra felnyúló tenyőfák miatt), hogy nem lőttünk rájuk. Vagy tíz évvel ezelőtt*) pedig a Párengen, július 15-ének kora reggelén, húzott el korrogva vagy három darab tanyánk tüze felett. — Tapasztalatainkhoz képest úgy a tölgy-, mint a bükk- és fenyő-erdőkben is fészkelnek az erdei szalonkák.« — Egyébiránt az erdei szalonka költési helyeit illetőleg, évről-évre újabb meg újabb meglepő tapasztalatokat tesznek a vadászok. 1897-ben számos olyan kisebb hegységi erdőben, sőt síkvidéki erdőben is találtak fészkelő szalonkákat, a hol azelőtt sohasem tapasztalták; így volt ez a szomszédos Ausztriában is. Az „*Oesterr. Forst- u. Jagdzeitung*“ 1897. évfolyamának 28-ik számában találunk egy közleményt például, mely szerint daczára, hogy a bécsi erdőkben az 1897-ik évi tavaszi szalonka-vonulás nagyon gyenge volt, utóbb mégis igen sok költő-szalonkát találtak ott. S ezt annál feltűnőbbnek jelzi az idézett lap, mivel egy ottani vadász 25 év óta kísérí figyelemmel, ha vajjon a szalonkák ott költenek-e s ezt csak a mondott év tavaszán találta beigazolva, a mennyi-

*) A hivatkozott levél kelt Nagy-Enyeden, 1886. évi május 28-án.

ben május hó végéig öt olyan fészket talált a bécsi erdőben, melyben erdei szalonka költött. — Ezek után értekezésem során elmondottakat egybevetve, világosan kitetszik ama vélekedés tarthatatlan volta, mintha Magyarország területén az erdei szalonka csak nagy ritkán, kivételesen fészkelne s ekkor is csupán a Kárpátok magasabb pontjain. Ellenkezőleg, az igazság az mint a kutatások sokszorosan beigazolták, hogy az erdei szalonkát az egész országban költő-madárfaikhoz számíthatjuk, a mennyiben igaz ugyan, hogy nagyobb részök család-alapítás végett a hegységek nagy, összefüggő erdeiben s legkivált a Kárpátokban keresi az otthonát, de egy részök az egész ország alacsonyabb hegységeiben, a síkságokon elterülő nagy erdőségekben, ritkábban láperdőkben, pagonyokban telepszik meg és nemcsak az északi, hanem a délbb megyékben is. — A fészkelések dacára is tény azonban az, hogy a nálunk mutatózó szalonkák túlnyomólag átvonulók, holmi »futo vendégek« s csak a költözökés szakában időznek nálunk huzamosabban, a puszkafogatók nagy gyönyörűségére. *Lakatos Károly.*

Interpelláció a *Milvus aegyptius* ügyében.

(Nyilt felhívás *Dr. Madarász Gyula* barátomhoz.)

1897. évi szeptember 6-án a városligetben (Rákos) egy *egyptomi kánya* (*Milvus aegyptius*) lövetett, mely még aznap *Dr. Lendl Adolf* zoológiai laboratóriumába s tulajdonába kerülvén, alkalmam volt azt még húsban, nyúzatlanul megszemlélni s ennek alapján az »adat« kétségtelen hitelességét megállapítani.

E kánypéldány már, első tekintetre a kurjózítás benyomását tette rám, épúgy laboratóriumok preparátoraira is, kik az intézetünkben idők folytán kikészített, igen tetemes számú *Milvus* ater között soha egyetlen hasonló példányra sem akadtak, sőt laboratóriumunknak akkori első preparátora: *Schelenz Márton*, ki *József Ágost* királyi herceg ő fenségének laboratóriumunkban kikészített tróféái között több *Milvus aegyptius* is preparált, — de meg néhány szori afrikai kirándulása alkalmával igazi hazájában is volt alkalmá e madárral alaposan megismerkedni és több példányt terítékre is hozni: a hozzánk került madárban határozottan az imént említett kánypéldányra ismert.

Az érdekes nova speciesről akkor laboratóriumunk lapja: „*A Természet*“ néhány sorban megemlékezett; bővebb tárgyalásba azonban nem bocsájtkoztunk s majdnem másfél évek kellett elmúlni addig, amíg tanulmányomat e madárról befejezve, lapunkban (*A Természetben*) azt közzé adhattam, mert nemcsak olyan: »hübelebalázs, lovat ad az isten«-féle éretlen felületességgel, de alapos tanulmányt alaktam e madarat illetőleg a nyilvánosság elé lépni és úgy is volt. Mindenfelől összegyűjtött, aránylag tetemes összehasonlító anyagalmazt tanulmányoztam által — csak mellesleg említve ezek közt a *Magyar Nemzeti Múzeum* néhány bőrpreparátumát is e fajból, miket szintén átnéztem, — és a mi laboratóriumunk is birt igen csinos, tanulmányaim anyagát úgyszólván kiegészítő bőrpreparátumokkal, melyek összességükben lehetővé tették nekem, hogy az érdekes nova speciest illetőleg, lehetőleg beható, sőt majdnem kimerítő tanulmányokat tehessen s ennek révén egész nyugodtan, a tudomány meggyőző alaposságával állapíthassam meg, hogy a Rákoson elejtett kánypéldány valóban és minden kétséget kizárólag egy második életében s az első vedléseő túl levő *Milvus aegyptius*.

Tanulmányaim eredményét több folytatásra terjedő cikksorozatban adtam közzé „*A Természet*“ hasábjain s ezek után bizonyos jóleső megnyugvással töltött el annak tudata, hogy íme, laboratóriumunkkal karöltve ismét hozzájárulhatánk egy por-

szemmel a magyar zoológiai tudományok egyre növekvő alapjának hazafias megépítéséhez.

Ez a rákosi nova kánya-species története s egyszersmind jelen cikkelyemnek első része.

A második tenéked szól, kedves barátom: *Madarász Gyula!*

Te egy pompás munkát írsz most a magyar madarokról — nagy lelkiismeretesség, körültekintés és alapossággal. Készséged hozzá bámulatos, amit én, a ki téged és tudásodat közleről ismerem, el merek mondani és szívesen elismerem. De egy szóval munkád a legnagyobb alaposság fundamentomán épül s bizonynyal leköti egész fizikai tevékenységedet s szellemi erődet egyaránt. Ennek tulajdonítható valószínűleg, hogy minden figyelmességed dacára is, néhol, némelyes jelentéktelennek látszó dolgok nem ötlenek fel neked igazi értékükben s méltánylásod negligálja azokat, figyelmességed átsiklik rajtuk — annélkül, hogy nyomot hagynál róluk írásodban. Szóval, itt-ott annyira ránehezül egész lelkedre, elmédre a tárgy mértéken felüli lenyűgöző mivolta, hogy az egyes aprólékos bökkenők mellett talán akaratod ellenére is elhaladsz . . .

Én legalább így magyarázom meg magamnak — miután csupán jelentéktelenségekről van szó — s mert irányzatos, illetőleg öntudatos *mellőzést, ignorálást* tudományos adatok tekintetében — származzanak azok bárkitől, ha egyszer az irodalomban már léteznek (kivált a mik a faunasztikára vonatkoznak), feltételezni (tudományos dolgok publikálásánál) képtelenségnek tartok. És minden bizonynyal Te is ezt az elvet valold, mert más, mint gavallér, nem is vallhatsz. Azért is igazat fogsz adni nekem s bizonyára nem fogod zokon venni tőlem azon tiszteletteljes kérésemet: lennél szíves nekem, azaz hazánk igen számos ornithológia-kedvelőjének és ornithológusának (sokan vannak az érdeklődők!) megmagyarázni e lapok hasábjain: *mely ok birt téged arra, — mert bizonyára okod volt rá — hogy folyó faunasztikai munkád legutóbbi (VI-ik) füzetében egy szóval sem emlékezel meg az általam a hazai ornisból kimutatott, illetve abba beiktatott *Milvus aegyptius* fajról?*

Ezt kívánni tőled tudományos reputációm érdekében is jogom volna ugyan, — de eltekintve itt minden személyes érdektől, vagy érzékenykedéstől, csupán azon álláspontra helyezkedem — úgy hiszem méltányos — kívánságomban, hogy nyilatkozatoddal főkép a tudományos érdekek szempontjából is kötelezve vagy, sőt kötelesek vagyunk ezt az ügyet tisztába hozni. Mert vagy megáll faunasztikai adatom, vagy nem. Ha igen, ez esetben egy összefoglaló faunasztikai műben kell, hogy nyoma legyen, abból kihagyni nem szabad; ellenben pedig tudományos érvekkel megdöntendő, illetve semmisnek nyilvánítandó; ezt pedig csupán hallgatással — bármily magas pidesztál magaslatáról is — elérni nem lehet és a közsokás is tiltakozik az ily modorú elbírálás ellen. Sokat tanulhatunk e tekintetben is *Méhelý Lajos* barátunktól, kinek nincs oly jelentéktelen adat, akár honnét származik is, hogy annak a tudományban bizonyos értéket ne tulajdonítana, vagy legalább meg ne említené, avagy pedig helyes érzékkel meg ne czáfolná, ha netalán tévedésben találná.

Ezt az eljárást mintául kell vennünk s mindenkéltől jthon kell elvégeztünk, a mi csupán csak ránk tartozik.

Tisztázzuk, vitassuk meg tehát a dolgot barátságos jóakarattal, a tudományos ügy iránt való odaadó szeretettel s mindenkéftett szoros tárgyilagossággal és a tudomány argumentumai legyenek a döntők vélt igazunk kimutatásában.

Szívesen elvárja válaszat

igaz híved

Lakatos Károly.